

CABRÉ I CASTELLVÍ, M. Teresa; ESTOPÀ, Rosa [ed.] (2009)
Les paraules noves. Criteris per detectar i mesurar els neologismes
Vic; Barcelona: Eumo; Universitat Pompeu Fabra, 214 p.
(Llengua i Text; 11)
ISBN 978-84-9766-317-5

Des de fa força anys, l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada (IULA) de la Universitat Pompeu Fabra (UPF), per mitjà de l'Observatori de Neologia (OBNEO), s'ha dedicat a l'estudi dels neologismes (és a dir, els mots nous) en català. Tal recerca es fa, sobretot, a partir del buidatge de premsa escrita (i alguna altra font, com ara ràdios), primer l'editada a Barcelona i recentment, gràcies a la xarxa NEOXOC —en què participen altres universitats a més de la UPF—, l'editada en altres punts del domini lingüístic català (Alacant, Principat d'Andorra, Catalunya Nord, les Illes Balears, Tarragona-Ebre, Lleida i Girona).

La recerca feta per l'OBNEO permet diverses aplicacions. La primera, més pràctica, és alimentar els diccionaris catalans (el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans i el *Gran diccionari de la llengua catalana* d'Enciclopèdia Catalana s'han servit dels treballs de l'OBNEO). La segona, més acadèmica, és saber com crea el català les paraules noves. És a dir, si s'usa més un recurs neològic que un altre; si s'adapten més o menys els manlleus; si hi ha tendències divergents o paral·leles segons el territori, etc.

Amb el llibre *Les paraules noves. Criteris per detectar i mesurar els neologismes*, en què han participat diversos autors, s'ha posat a l'abast de tothom els resultats de la recerca. L'expressió «a l'abast de tothom» no és gratuïta: d'entrada, si bé en principi l'obra s'adreça a la comunitat científica (els investigadors sobre la matèria), el format del llibre està pensat perquè també pugui ser llegit pel gruix d'estudiosos del català, encara que sigui a nivell amateur. A més, dins la comunitat científica, és una obra d'interès per a l'alumnat i el professorat de la carrera de Filologia Catalana o de Llengua i Literatura Catalana (dos noms per a la mateixa cosa), però també pot ser d'interès per a disciplines afins, com ara Humanitats, Comunicació, Traducció i Interpretació, etc. Finalment, qui es vulgui dedicar a l'assessorament lingüístic, a la lexicografia (confecció de

diccionaris), a la planificació lingüística (sobretot a la planificació del corpus) o a la terminologia aplicada ha de conèixer bé quins són els patrons neològics del català. Per això, en el cas dels terminòlegs, l'obra té molt de profit. En efecte, a l'hora de proposar terminologia nova, un terminòleg ha de saber quins són els processos més habituals per a la creació de mots en català. Ja ho deia M. Teresa Cabré i Castellví en el manual *La terminologia* (Empúries, 1992, p. 180) quan afirmava que «En terminologia les regles que regeixen la formació de les unitats especialitzades no són pas diferents de les que descriuen el lèxic general [...]. La utilitat que té per als terminòlegs de conèixer les regles de formació del lèxic és ben evident. Les propostes de denominació que han de fer els terminòlegs i els especialistes per denominar els conceptes nous requereixen un bon coneixement de tots els recursos que la llengua ofereix a fi de poder seleccionar els més viables per cobrir una determinada parcel·la de denominació; i això tant si es tracta de la primera denominació d'un concepte original com si es tracta de la proposta d'una denominació de recanvi per substituir una forma considerada poc adequada.» (i encara afegeix en una nota a peu de pàgina: «Els terminòlegs han de conèixer en profunditat tots els recursos que el sistema d'una llengua els ofereix per arribar a fer propostes completes [...].»). Aquesta preocupació —compartida per altres autors que han reflexionat sobre la qüestió, com ara Lluís Marquet— té sentit en qualsevol idioma; però en el cas de la llengua catalana encara en té més. En efecte, és evident que el lèxic català es renova no tan sols per generació pròpia, sinó que rep l'influx de l'anglès, de l'espanyol i del francès i, encara, d'altres llengües (rus, àrab, xinès, hebreu, etc.) en el cas de productes com els aliments, la roba, etc. Quan es vol crear una terminologia des dels propis recursos del català, que sovint ha de ser una traducció o un complement a una denominació d'origen forà, va bé conèixer al detall les tendències pròpies del català.

L'obra és una exposició dels patrons neològics més usuals en català. En aquest sentit, és un complement del manual *Llengua catalana i neologia* (Metèora, 2004), sorgit també de l'IULA. El llibre *Les paraules noves*, però, aporta més dades estadístiques, ja que apliquen filtres i comparacions a les dades obtingudes, i això el fa més complet respecte del seu antecessor.

Una aportació teòrica interessant que es troba en els apartats I, II i IX del llibre és la definició mateixa de *neologisme*, els criteris per a detectar i tractar els neologismes, etc. Aquesta qüestió és força important. Cal tenir present que no és fàcil establir límits d'aquests conceptes. La definició de *neologisme* és aparentment simple ('paraula nova'); però a banda que caldria posar un límit temporal a la idea de «nou», pot passar que, per a un parlant, un mot sigui habitual mentre que, per a un altre parlant, sigui nou (perquè no l'havia sentit mai). Això passa en paraules que es generen en un àmbit d'especialitat (ja sigui científic o professional), però també hi pot haver casos de divergència en la percepció de tipus geolèxic o argòtic. Per tal d'evitar aquestes valoracions —que sovint estan lligades a percepcions subjectives dels parlants— es pot optar per un criteri formal, com ara que allò que no figura en un diccionari és un neologisme (idea amb la qual han treballat a l'IULA). Tanmateix, aquesta formulació, aparentment tècnica i neutra, tampoc és exempta de problemes (la citació d'una reflexió d'Antoni M. Badia i Margarit al final del llibre és impagable). En efecte, pot passar que el lexicògraf, en fer un diccionari, es deixi un mot o un significat simplement perquè no hi ha caigut. En un diccionari, doncs, una absència determinada no ha de voler dir necessàriament que aquell mot no es digui en català, sinó que pot ser que es digui i que no figuri en el diccionari per raons diverses (per descuit, perquè s'ha considerat no apte per al llenguatge general, etc.). Afegim-hi, encara, que obres com el *Diccionari català-valencià-balear* de mossèn Antoni Maria Alcover i Francesc de Borja Moll contenen força derivats per sufixació (cas de *capellannum*) o mots populars rossellonesos deguts al francès

o l'occità (cas de *franximan*) que no apareixen en diccionaris generals més moderns, com el de l'Institut d'Estudis Catalans o el d'Enciclopèdia Catalana, que són els que se solen emprar com a corpus d'exclusió. En aquest sentit, cenyir el corpus d'exclusió només en diccionaris utilitaris moderns i rebutjar diccionaris de caràcter més històric pot ser un factor de distorsió. Cal sumar-hi, finalment, la dificultat de detectar, amb aquest mètode, neologismes semàntics (metàfores) o sintàctics (habilitacions gramaticals, gramaticalitzacions, lexicalitzacions, etc.). En aquest sentit, els apartats I, II i IX es poden considerar una aportació teòrica rellevant des del punt de vista acadèmic.

El manual té força coherència interna, però —sent com és una obra feta per diversos autors— algun detall queda descompensat entre un capítol i un altre. Així, al llarg del llibre apareixen exemples que il·lustren el que s'exposa (*expice*, *coliderat*, *pepetele*, *chaise-longue*, *ristretto*, *skin*, *tàper*, *desminatge*, *beure de 'fornir-se d'informació de'*, *puntcom*, etc.), però hi ha algun capítol amb una presència mínima d'exemples i d'altres que en tenen més. Fins i tot, en algun cas els exemples ocupen més espai del que correspondria pel seu pes en el conjunt de la llengua (vegeu, a tall de mostra, les denominacions dels membres o seguidors d'equips de futbol, del tipus *granota*, *matalasser*, *gunner*, *blanc*, *periquito*, etc., que ocupen gairebé quatre pàgines (p. 100-104) quan la mitjana de pàgines per capítol és de vora vint).

En definitiva, aquest llibre és una aportació important en l'anàlisi del lèxic català. I gairebé es podria considerar un punt i a part en l'evolució dels estudis de neologia, ja que els autors es replantegen qüestions teòriques que fins llavors havien format part del seu utilatge de treball. Un replantejament així pot ser el punt de partida de nous enfocaments teòrics en l'estudi de la neologia.

XAVIER RULL
Universitat Rovira i Virgili